

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานพระธรรมทูตเริ่มต้นขึ้นภายหลังจากที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และทรงแสดงธรรมแก่พราหมณ์ปัญจวัคคีย์เป็นกลุ่มเป้าหมายแรกจนได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด ต่อมาก็แสดงธรรมโปรดยสกุลบุตรและสหายรวม ๕๕ ท่านจนได้บรรลุธรรมเช่นเดียวกัน เป็นอันว่าได้มีพระอรหันต์เกิดขึ้นแล้ว ๖๑ องค์ รวมทั้งพระองค์ด้วย เมื่อทรงเห็นว่าเหล่าพระสาวกมากเพียงพอที่จะประกาศศาสนาได้แล้ว พระพุทธเจ้าตรัสสั่งพระอรหันต์สาวกทั้งหลายว่า

“จรณ ภิกขเว จาริกัม พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานิ”^๑

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เทวดาและมนุษย์^๒

เหล่าพระสาวกทั้ง ๖๐ รูป ที่ส่งไปประกาศพระศาสนานั้น ถือว่าเป็นพระธรรมทูตชุดแรก ที่ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยที่พระองค์ก็ได้ทรงเสร็จไปเผยแผ่พระศาสนาเหมือนกัน คือ เสด็จไปตำบลอรุเวลาเสนานิคม เพื่อโปรดขุทิล ๓ พี่น้องซึ่งเป็นเจ้าลัทธิที่ผู้คนนับถือมาก เมื่อเจ้าลัทธินับถือเลื่อมใสแล้ว เหล่าบิรवारทั้งหลายก็จะได้นับถือเลื่อมใสไปด้วย ทำให้พระศาสนาเผยแผ่ไปได้รวดเร็ว พระพุทธศาสนาก็ได้แพร่หลายนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา การปฏิบัติหน้าที่ในการประกาศและเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานด้านพระธรรมทูตในสมัยพุทธกาลนั้น ภารกิจหลักคือการประกาศและเผยแผ่พระศาสนาด้วยการแสดงธรรมและการถือพรหมจรรย์ ตลอดจนวัตรปฏิบัติของผู้บวช ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้มีผู้เคารพนับถือพระพุทธศาสนาอย่างแพร่หลายได้^๓ สำหรับในประเทศไทย พระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในยุคแรกคือสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระธรรมทูตสายที่ ๘ มีพระโสณะและพระอุตตระเป็นหัวหน้าเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาประมาณปีพ.ศ. ๓๐๓ และเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยตราบนานเท่าทุกวันนี้^๔

กำเนิดงานพระธรรมทูตในประเทศไทย นับตั้งแต่ประเทศไทยได้รับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ พระภิกษุสงฆ์ไทยในอดีตก็ได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ เพื่อให้พระพุทธศาสนามั่นคงอยู่กับประเทศไทยตราบนานเท่าทุกวันนี้

^๑ วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๒๗.

^๒ วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๔/๔๐.

^๓ กรมการศาสนา, การฝึกอบรมพระธรรมทูต, ในเอกสารการบรรยายในการอบรมพระธรรมทูต รุ่นที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ, ๒๕๔๐), หน้า ๖๓-๖๔.

^๔ สิริวัฒน์ คำวันสา, ประวัติพระพุทธศาสนาในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔), หน้า ๒๔.

มา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการจัดตั้งพระธรรมทูตไปประกาศหลักพุทธธรรมแก่ประชาชนในพื้นที่เป้าหมายต่าง ๆ คณะสงฆ์ก็ได้ดำเนินการตามสถานการณ์ที่จำเป็นตามความเสี่ยสละของแต่ละท่าน โดยอยู่ในการกำกับดูแลขององค์กรการเผยแผ่ (ตาม พรบ.คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๔๘๔) จนมาถึง ปี พ.ศ.๒๕๐๕ มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ ซึ่งในระยะ ๒ ปีแรก งานพระธรรมทูตก็ได้สะดุดหยุดลงเป็นบางส่วน แต่ก็ยังมีพระสงฆ์ดำเนินการอยู่บ้าง โดยใช้ชื่อพระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นที่ตั้ง จึงยังไม่เป็นเอกภาพ ทั้งยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นทางการ ดังนั้น ในปี พ.ศ.๒๕๐๗ เพื่อให้สอดคล้องกับการประกาศใช้พรบ.คณะสงฆ์ พ.ศ.๒๕๐๕ รัฐบาลโดยหน่วยงานที่ดูแลรับสนองงานของคณะสงฆ์ในสมัยนั้นคือกรมการศาสนา จึงกำหนดนโยบายฟื้นฟูงานพระธรรมทูตโดยได้ประสานและส่งเสริมการทำหน้าที่เป็นพระธรรมทูตของท่านเหล่านั้นให้มีเอกภาพ และประสิทธิภาพยิ่งขึ้นด้วยการจัดตั้งโครงการพระธรรมทูตขึ้นมา เพื่อดำเนินการรับสนองงานคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชิงรุกให้เป็นรูปธรรมชัดเจน นับตั้งแต่นั้น งานพระธรรมทูตของคณะสงฆ์ก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างเป็นทางการ และพัฒนารูปแบบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่องมา โดยคณะสงฆ์ได้จัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบงานพระธรรมทูตโดยตรง เรียกว่า กองงานพระธรรมทูต มีฐานะเทียบเท่ากองธรรมสนามหลวง และกองบาลีสนามหลวง เป็นหน่วยงานของคณะสงฆ์ที่สร้างขึ้นเพื่อรังสรรค์ขับเคลื่อนงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเฉพาะมีองค์ประกอบในการบริหารจัดการองค์การคือ กำหนดให้พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ชั้นสมเด็จเจ้าพระราชาคณะรูปหนึ่งเป็นแม่กองและรองแม่กองอีก ๒ รูป ซึ่งสมเด็จเจ้าพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามมติมหาเถรสมาคมที่สำนักงานเลขาธิการดูแลรับผิดชอบงาน และกำหนดให้มีสำนักงานพระธรรมทูตที่แบ่งเป็น ๔ สาย ตามแบบอย่างการจัดส่งสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนประเทศต่างๆ ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชพร้อมทั้งกำหนดให้มีสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และสำนักผู้ตรวจการงานพระธรรมทูตอีกด้วย ในปัจจุบันคณะสงฆ์ได้ให้ความสำคัญแก่งานพระธรรมทูตเป็นอย่างมาก เพราะถือว่าเป็นงานที่เป็นหลักแห่งความมั่นคงของพระพุทธศาสนา หากพระภิกษุทำแต่หน้าที่ศึกษา และปฏิบัติเฉพาะตนโดยไม่ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ประชาชนแล้ว พระพุทธศาสนาก็คงไม่ดำรงมั่นคงเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยอยู่ได้ตราบนานเท่านาน^๕

พระธรรมทูตจังหวัดสุรินทร์ เป็นพระธรรมทูต สายที่ ๖ ปัจจุบันมี พระพรหมสิทธิ วัดสระเกศ กรุงเทพมหานคร เป็นหัวหน้าสาย พระธรรมโมลี เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์เป็นพระธรรมทูตฝ่ายอำนวยการ พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติ (เผยแผ่) มีจำนวน ๑๑๓ รูป รวม ๑๗ อำเภอ หลังจากหน่วยปฏิบัติงานพระธรรมทูตออกปฏิบัติงานตามตารางที่กำหนดแล้ว ก็จัดทำรายงานบัญชีสรุปกิจกรรมพระธรรมทูตเสนอต่อกองงานพระธรรมทูตจังหวัดเสนอข้อมูลอันเป็นสภาพหรือปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานกำกับงานพระธรรมทูตจังหวัดต่อที่ประชุมปฎิฉนนิเทศของจังหวัด และจังหวัดก็นำปัญหาและอุปสรรคไปเสนอต่อที่ประชุมในการประชุมปฎิฉนนิเทศงานพระธรรมทูต ๔ สายทุก ๆ ปี ซึ่งที่ผ่านมาการปฏิบัติงานของพระธรรมทูตในพื้นที่ จากการที่ได้ออก

^๕ กรมการศาสนา, **ระเบียบกองงานพระธรรมทูต**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักเลขาธิการ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ, ๒๕๓๕), หน้า๒๗.

ปฏิบัติงานเป็นประจำทุก ๆ ปี จะพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญได้แก่ ขาดการประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติงานมีเวลาจำกัดเพียงหนึ่งเดือน ช่วงเวลาออกปฏิบัติงานตรงกับฤดูกาลเกษตรกรรม ขาดสื่อและอุปกรณ์ประกอบการบรรยาย จำนวนพระธรรมทูตไม่เพียงพอ ขาดการตรวจเยี่ยมละประเมินผล ยานพาหนะไม่สะดวกไม่มีกิจกรรมอื่น ๆ ในการร่วมมือกันพัฒนา ระหว่างพระธรรมทูตและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวที่พระธรรมทูตได้ออกปฏิบัติงานข้างต้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความเป็นมาของพระธรรมทูตในสังคมไทย ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพระธรรมทูตในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ แนวทางการพัฒนางานพระธรรมทูตในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ผลของการวิจัยในครั้งนี้ จะทำให้พระธรรมทูตจังหวัดสุรินทร์ได้รู้สภาพ และปัญหาอันจะเป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์จังหวัดสุรินทร์ เพื่อพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานพระธรรมทูตต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความเป็นมาของพระธรรมทูตในสังคมไทย
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพระธรรมทูตในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนางานพระธรรมทูตในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์

๑.๓ ขอบในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตในการวิจัยไว้ ๔ ส่วน ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาความเป็นมาของพระธรรมทูตในสังคมไทย สภาพปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพระธรรมทูต ในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์และแนวทางการพัฒนางานพระธรรมทูตในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งในด้านเอกสาร ได้มุ่งศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก รวมทั้งข้อมูลจากตำราเชิงวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมทูต ในแหล่งวิชาการต่าง ๆ

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ พระธรรมทูตหน่วยอบรมประชาชนในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ๑๗ อำเภอ โดยแบ่งเป็นพระธรรมทูตฝ่ายบริหาร จำนวน ๓๙ รูป พระธรรมทูตฝ่ายปฏิบัติกร จำนวน ๗๔ รูป รวมทั้งสิ้น ๑๑๓ รูป

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่ พระธรรมทูตในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ๑๗ อำเภอ ได้แก่ อำเภอกาบเชิง อำเภอลำสนธิ อำเภอจอมพระ อำเภอชุมพลบุรี อำเภอท่าตูม อำเภอโนนารายณ์ อำเภอบัวเขต อำเภอปราสาท อำเภอพนมดงรัก อำเภอเมืองสุรินทร์ อำเภอรัตนบุรี อำเภอลำดวน อำเภอศรีณรงค์ อำเภอศรีขรภูมิ อำเภอสนม อำเภอสังขะ อำเภอสำโรงทาบ

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา ปีการศึกษา ๒๕๕๕

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ ความเป็นมาของพระธรรมทูตในสังคมไทยเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๒ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพระธรรมทูต ในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างไร
- ๑.๔.๓ แนวทางการพัฒนางานพระธรรมทูตในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์เป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

พระธรรมทูต หมายถึง พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถผ่านการอบรมและได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากสำนักฝึกอบรมพระธรรมทูตหรือได้รับการคัดเลือกจากเจ้าคณะอำเภอให้ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาอบรมสั่งสอนประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

แนวทางในการพัฒนา หมายถึง แนวทางปฏิบัติที่วางไว้เป็นรูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต

ปัญหาและอุปสรรค หมายถึง เหตุขัดข้องที่เป็นอุปสรรคต่อการที่จะปฏิบัติงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูต

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า มีเอกสารเกี่ยวข้องจำนวนมากที่สามารถนำมาเป็นแนวทางการศึกษาได้ ผู้วิจัยจึงขอยกเอกสารที่เกี่ยวข้องมาทบทวน ดังนี้

๒.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) กล่าวว่า การทำงานของพระธรรมทูตก็เช่นเดียวกับการเผยแผ่พระศาสนา ซึ่งเป็นการให้การศึกษา เพื่อประโยชน์แก่ประชาชน ถ้าเราไปในถิ่นไหน ก็ต้องรู้ถิ่นนั้น รู้สถานการณ์ความเป็นไป สภาพความต้องการจิตใจ อะไรต่ออะไรต่าง ๆ ของเขา แล้วเราก็สรุปประเมินว่า ในถิ่นนี้ เทศะนี้ ในกาลยุคสมัยนี้ เราควรจะเน้น เช่นว่า มีเป้าหมายอะไร เป็นการเผยแผ่อะไร จะย้ำในหลักธรรมข้อไหน เป็นต้น คิดว่าถ้าเอางานอย่างนี้ จะเป็นการทำงานที่เรียกว่า มีเป้าหมายที่เด่นชัด^๖

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) กล่าวไว้ในหนังสือ “พระธรรมทูตไทยเบิกทางสู่อารยธรรมใหม่” สรุปได้ว่า พระธรรมทูตมีคุณสมบัติที่เป็นหลักอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) พระธรรมทูตจะต้องมีความมั่นใจในคุณค่า ความดีงาม ความประเสริฐของพระพุทธศาสนา ๒) พระธรรมทูตจะต้องมีความประพฤติที่ดีงามอันชวนให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้ที่พบเห็น ๓) พระธรรมทูตจะต้องมีความหนักแน่น คือ เมื่อไปอยู่ในประเทศที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมแตกต่างกับสังคมไทย พระธรรมทูตจะต้องมีความหนักแน่นในพระธรรมวินัยไม่หวั่นไหวไปตามสภาพแวดล้อม เป็นต้น และ

^๖ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๖ – ๑๗.

ภารกิจที่สำคัญของพระธรรมทูตนั้นก็เป็ภารกิจที่ยิ่งใหญ่เพราะเป็นการจาริกไปเพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์แก่มนุษย์ชาติทั้งโลก^๗

พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน) กล่าวว่า เทคนิคเป็นภาษาต่างประเทศตรงกับภาษาไทยว่า ศิลปะ ๆ คือวิธีการเผยแผ่ที่จะประสบผลสำเร็จ ต้องประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้คือ^๘ ๑) คำคมนิต ๒) สุภาษิตน้อย ๓) อร่อยต้องมีคำกลอน ๔) ไม่ว่างนอนต้องมีข้าขึ้น ๕) ตรึงใจไปนานต้องมีแห่ หมายความว่า ต้องมีทั้ง “ศาสตร์” และ “ศิลป์” ศาสตร์คือความรู้ ศิลป์คือวิธีการหรือเทคนิคบัณฑิตอาสาฯ และพระธรรมจาริก เป็นแบบเชิงรุกและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระปลัดสุชาติ สุวฑฒโก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง : กรณีศึกษาในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า การทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาพัฒนาชาวเขาและพระธรรมจาริก มีกลยุทธ์และวิธีการเผยแผ่ในช่องทางที่หลากหลายและต่อเนื่อง รูปแบบของการอบรมศีลธรรมในวันสำคัญต่าง ๆ การออกเยี่ยมเยียนและการช่วยเหลือชาวบ้านด้วยปัจจัยสี่ การบรรยายธรรมเสียงตามสาย การบรรยายธรรมผ่านสถานีวิทยุ กิจกรรมธรรมสัญจร ทำบุญสัญจร การทำวัตรสัญจร การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การสอนศีลธรรมในสถานศึกษา จัดค่ายคุณธรรมสำหรับเยาวชน ปฏิบัติธรรมรักษาศีล ๕ ตลอดถึงการสอดแทรกพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในพิธีกรรมดั้งเดิมของชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง เช่น พิธีกรรมขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน พิธีงานศพ และผูกข้อมือ มีการนำหลักธรรมไปบูรณาการกับวัฒนธรรมในวาระโอกาสต่างๆ ได้อย่างกลมกลืน นอกจากนั้นมีการจัดตั้งแกนนำชาวพุทธ กลุ่มยุวพุทธในแต่ละอาศรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง และกระบวนการเรียนรู้ในด้านต่างๆ ให้กับชุมชนบนพื้นที่สูง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสา ฯ และพระธรรมจาริก เป็นแบบเชิงรุกและเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และการนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันตามความเหมาะสม^๙

ชวี อิสสระ (จุรัมย์ย์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินบทบาทการอบรมของพระธรรมทูตในการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชน ในเขตอำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า พระธรรมทูตเป็นพระภิกษุที่ส่วนใหญ่บวชมาแล้วหลายพรรษา มีการอบรมเทคนิคการบรรยายหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มีประสบการณ์ด้านการบรรยาย มีความเหมาะสมที่จะอบรมนักเรียน นอกจากนี้พระธรรมทูตยังใช้สื่อการสอนที่ทันสมัยประกอบการบรรยาย ประกอบด้วย โปรเจ็กเตอร์ เสนอ

^๗ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), พระธรรมทูตไทยเบิกทางสู่อารยธรรมใหม่, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐.

^๘ พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธรรมวฑฒโน), พระธรรมทูตสายต่างประเทศ รุ่นที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๗.

^๙ พระปลัดสุชาติ สุวฑฒโก, “ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง : กรณีศึกษาในอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓)

ด้วยภาพเคลื่อนไหวพร้อมทั้งมีเสียงประกอบและสื่อที่ผลิตขึ้นเอง ทำให้นักเรียนมีความสนใจและเข้าใจง่ายด้านพฤติกรรมของนักเรียนภายหลังการอบรมของพระธรรมทูต นักเรียนส่วนใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นรู้จักพูดจาสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักช่วยเหลืองานบ้าน มีความขยันอดทนประหยัดและช่วยเหลือส่วนร่วม บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งมีบุคลิกภาพที่ดีมีความเหมาะสม^{๑๐}

พระมหากำพล คุณงกโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มผู้ปกครองที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการอบรมทางจริยธรรม คือ ด้านภาวะผู้นำ ด้านการเผยแพร่ธรรม ด้านการให้การศึกษา ด้านการให้ความรู้ด้านการปกครอง และด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ พบว่า กลุ่มผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ ในด้านการอบรมทางจริยธรรม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน กลุ่มเยาวชนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการอบรมทางจริยธรรมคือ ด้านภาวะผู้นำ ด้านการเผยแพร่ธรรม ด้านการให้การศึกษา ด้านการให้ความรู้ด้านการปกครองและด้านสาธารณูปโภคและระบบนิเวศ พบว่า กลุ่มเยาวชนมีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการอบรมทางจริยธรรม โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน^{๑๑}

พระครูธรรมธรรมาภรณ์ คนธโร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบชีวประวัติและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระรัฐบาล และพระสาวกผู้บวชด้วยศรัทธา ผลการวิจัย พบว่า พระรัฐบาล มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ชีวประวัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระรัฐบาล เมื่อเปรียบเทียบกับพระสาวกผู้บวชด้วยศรัทธาแล้ว ปรากฏว่า พระเถระทั้งหลายล้วนเป็นกำลังสำคัญที่ช่วยแบ่งเบาภาระพระพุทธรองค์ และพระอัครสาวกในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ตามความสามารถด้านความเป็นเลิศ ซึ่งเป็นคุณลักษณะพิเศษเฉพาะแต่ละองค์^{๑๒}

พระมหามนตรี ศรีบุญสูง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศในทศวรรษหน้า (พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๖๐) ผลการวิจัย พบว่า ด้านบุคลิกภาพ พระธรรมทูตจะต้องมีศีลาจารวัตรที่ดี เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ มีความอดทน มีความเมตตาเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีสามารถสื่อสารภาษาต่างประเทศได้ การศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาตรี แตกฉานในพระไตรปิฎก มีอุดมการณ์ที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศได้ และผ่านหลักสูตรการอบรมพระธรรมทูต ด้านยุทธวิธีในการเผยแผ่ จะต้องเผยแผ่ผ่าน web site ใช้ภาษาร่วมสมัย อาจทำเป็นสิ่งพิมพ์เล็ก ๆ ที่สะดวกในการหยิบอ่าน สอดคล้องกับ

^{๑๐} ชวี อิสสุโร (จรัมมย์), “การประเมินบทบาทการอบรมของพระธรรมทูตในการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชน ในเขตอำเภอยะราช จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัย : ราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๕๒)

^{๑๑} พระมหากำพล คุณงกโร, “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓)

^{๑๒} พระครูธรรมธรรมาภรณ์ คนธโร, “ศึกษาเปรียบเทียบชีวประวัติและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระรัฐบาล และพระสาวกผู้บวชด้วยศรัทธา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓)

วัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านวิธีการพัฒนางานพระธรรมทูต ควรมีระบบคัดเลือกการอบรม มีการประเมินผล และติดตามผล ควรมีวิธยายธรรมทูต หรือเปิดสอนในระดับปริญญาโท^{๑๓}

พระมหาสนั่น อุตตมเสฏฐ์ (ประเสริฐ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมทูต : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมทูต อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระศาสนาของพระพุทธรเจ้าที่มีความเจริญแพร่หลายได้นั้น เพราะพระองค์ทรงประกอบด้วยคุณสมบัติในฐานะผู้เผยแผ่ทั้งในด้านพระจริยาวัตรและเทคนิควิธีการเผยแผ่ สื่อการสอนของพระองค์เป็นสื่อธรรมชาติที่หาได้ง่ายและเข้าถึงความรู้สึกของผู้ฟังได้ดี การเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็คือการสื่อสารธรรมะ ให้คนได้เข้าถึงธรรมะ ความจริงแล้วพระพุทธศาสนาก็มีหลักการและรูปแบบการเผยแผ่ที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง แต่ก็ควรจะรู้ถึงหลักการสื่อสารแบบปัจจุบันที่มีแนวความคิดแบบตะวันตกด้วย เพราะโลกได้เปลี่ยนไปมาก กระแสวัฒนธรรมของตะวันตกมีอิทธิพลต่อชาวโลกมาก ควรได้มีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ อันเป็นเหตุให้เขาได้ประพฤติปฏิบัติตาม งานของพระธรรมทูต อำเภอเทพสถิต เป็นงานที่ดำเนินตามกฎ ระเบียบ และคำสั่ง ของมหาเถรสมาคม งานของพระธรรมทูตแม้จะมีรูปแบบการเผยแผ่ที่ถูกกำหนดไว้แล้ว แต่เนื้อหาการเผยแผ่นั้นไม่มีรูปแบบที่ตายตัว พระธรรมทูตสามารถกำหนดหลักธรรมในการเผยแผ่ได้ด้วยตนเองส่วนเรื่องเทคนิควิธีการเผยแผ่ก็เป็นเรื่องความสามารถเฉพาะบุคคล และการหมั่นพัฒนาความสามารถในการเผยแผ่ของตนเอง นักเรียนต้องการการอบรมบรรยายที่มีเนื้อหาสาระซึ่งมีความเพลิดเพลิน สนุกสนานในตัว พระธรรมทูตต้องประยุกต์การสอนให้ทันสมัย ตรงกับความต้องการของผู้ฟัง การเผยแผ่หรือสื่อสารธรรมะจึงจะได้ผลดี^{๑๔}

พระมหาประสิทธิ์ ร่มพิมาย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระธรรมทูตภายในประเทศ : ศึกษาจากกรอบความคิดโครงการพระธรรมทูต สำนักงานพระธรรมทูตสายที่ ๒ เฉพาะกรณีศูนย์งานพระธรรมทูต จังหวัดลพบุรี ผลการวิจัย พบว่า พระธรรมทูตมีบทบาทจำกัดเพียงการออกบรรยายธรรมนอกวัดที่เรียกว่างานพระธรรมทูตในระยะเวลา ๑ เดือนเศษ มีนักเรียนและทหารเป็นกลุ่มเป้าหมาย การสอนวิชาพระพุทธศาสนาและจริยธรรมในโรงเรียน การให้ทุนการศึกษา การจัดเข้าค่ายปฏิบัติธรรม บวชสามเณรภาคฤดูร้อนบวชชีพรหมณ์ การแจกจ่ายสิ่งของอุปโภคแก่ผู้ยากไร้ขาดแคลน และการปฏิบัติงานพระธรรมทูตดังกล่าวประสบกับปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ๒ ประเด็นหลัก คือ (๑) ปัญหาอันสืบเนื่องมาจากการทำงานตามบรรทัดฐานของระบบราชการ อันได้แก่ ขาดการประสานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ยานพาหนะและค่าพาหนะไม่สะดวกในการเบิกใช้และไม่เพียงพอ ช่วงเวลาออกปฏิบัติงานไม่เหมาะสมกับฤดูกาลเกษตรกรรม ขาดสื่อและอุปกรณ์ประกอบการบรรยาย จำนวนพระธรรมทูตไม่เพียงพอความซ้ำซ้อนกับงานอื่นๆ ขาดการติดตามตรวจเยี่ยมและประเมินผล และ (๒) ปัญหาการมีทัศนคติพื้นฐานต่อความเป็นพระธรรมทูตและงานหรือ

^{๑๓} พระมหามนตรี ศรีบุญสูง, “แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ในทศวรรษหน้า (พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๖๐)”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐)

^{๑๔} พระมหาสนั่น อุตตมเสฏฐ์ (ประเสริฐ), “กระบวนการเผยแผ่พุทธธรรมของพระธรรมทูต : ศึกษาเฉพาะกรณี พระธรรมทูต อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐)

บทบาทของพระธรรมทูตไม่ครอบคลุมครบทุกมิติ อันได้แก่ ความเข้าใจที่ว่าพระธรรมทูตคือพระที่มีความชำนาญในการใช้วาทีศิลป์ กระบวนการปฏิบัติงานที่แต่ละขั้นตอนไม่สัมพันธ์กันโดยเป็นเงื่อนไขให้เกิดการแก้ไขปัญหาของสังคม (Societal Problem) หรือบาปของสังคม (Societal Evil) ในยุคปัจจุบัน โดยยังคงเป็นการแก้ไขปัญหาของบุคคล (Personal Treatment) ซึ่งมีได้มีผลกระทบถึงการลดเงื่อนไขของระบบโครงสร้างสังคมที่จะก่อให้เกิดคุณภาพของระบบโครงสร้างสังคมหรือสังคมที่มีศีล (Moral Societies)^{๑๕}

พระปรีชา พงษ์พัฒนะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามและประเมินผลโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ศึกษาเฉพาะ : พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัย พบว่าพระธรรมทูตส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ มีพรรษาระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี และเป็นเปรียญธรรม นอกจากนี้ ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ผลการศึกษาความคิดเห็นของพระธรรมทูตในภาควิชาการ พบว่า เนื้อหาหลักสูตรของภาควิชาการมีประโยชน์ในการนำไปใช้ปฏิบัติศาสนกิจในสหรัฐอเมริกาในระดับปานกลางถึงระดับสูงในทุกรายวิชา ในภาคจิตภาวนา พบว่า เนื้อหาหลักสูตรของจิตภาวนามีประโยชน์ในระดับปานกลางถึงระดับสูงในทุกข้อ ในภาคสาธารณูปการ พบว่า เนื้อหาหลักสูตรของภาคสาธารณูปการมีประโยชน์ในระดับปานกลางในทุกข้อ ด้านเนื้อหาหลักสูตรการอบรม พบว่า เนื้อหาหลักสูตรอบรมสอดคล้องกับอุดมการณ์ของพระพุทธเจ้า และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการในระดับปานกลางถึงระดับสูง ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า ในภาควิชาการมีปัญหาด้านการใช้ภาษาอังกฤษของพระธรรมทูตในการสื่อสารเพื่อการสอนนักเรียนและเยาวชน และการถ่ายทอดพุทธธรรมแก่ชาวต่างประเทศ ในภาคจิตภาวนามีปัญหาที่ยังมาจากภาควิชาการคือ ด้านภาษาอังกฤษในการสื่อสารเพื่อถ่ายทอดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแก่ชาวต่างชาติ ส่วนในภาคสาธารณูปการมีปัญหาในด้านกฎหมายของเมืองและรัฐ ในสหรัฐอเมริกาที่ต้องขออนุญาตในการก่อสร้างก่อน^{๑๖}

แม่ชีคมคาย คุ้มพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาบทบาทในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสุเมธาจารย์ (โรเบิร์ต สุเมธธิกขุ) ผลการวิจัย พบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในสมัยพุทธกาลระยะแรก พระพุทธองค์ทรงสอนด้วยพระองค์เอง เมื่อได้พระสาวก ๖๐ องค์ ได้ทรงส่งพระสาวกชุดแรกออกประกาศพระศาสนา โดยถือพระธรรมวินัยเป็นหลัก สมัยหลังพุทธกาลได้มีเถรวาทสืบต่อกันมา ๓ สาย ประมาณพุทธศักราช ๒๓๔ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช หลังสังคายนาครั้งที่ ๓ มีการส่งพระธรรมทูต ๔ สาย ไปเผยแผ่

^{๑๕} พระมหาประสิทธิ์ ธรรมพิมาย, “บทบาทพระธรรมทูตภายในประเทศ : ศึกษาจากกรอบความคิดโครงการพระธรรมทูต สำนักงานพระธรรมทูตสายที่ ๒ เฉพาะกรณีศูนย์งานพระธรรมทูต จังหวัดลพบุรี”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗)

^{๑๖} พระปรีชา พงษ์พัฒนะ, “การติดตามและประเมินผลโครงการอบรมพระธรรมทูตสายต่างประเทศ ศึกษาเฉพาะ : พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔)

พระพุทธศาสนาอย่างเป็นทางการ ในปัจจุบันคณะสงฆ์ไทยมีพระธรรมทูตที่ทำงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก^{๑๗}

คณิงนิตย์ จันทบุตร ได้ศึกษาบทบาทของพระธรรมทูต ศึกษาความสำเร็จของการปฏิบัติภารกิจ สรุปไว้ดังนี้ ๑) ภารกิจด้านการปกครอง หมายถึง ภารกิจโดยพระธรรมทูต ซึ่งเป็นภิกษุต้องสอดส่อง ดูแล รักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดหรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศมหาเถรสมาคม หรือบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่ภิกษุได้ทำหน้าที่ปกครองทุกระดับ นับตั้งแต่ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาพ เจ้าคณะใหญ่ (หน) นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุทำหน้าที่เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เป็นพระอุปัชฌาย์ในการบรรพชาและอุปสมบทกุลบุตร ๒) ภารกิจด้านการเผยแผ่ หมายถึง ภารกิจด้านการดำเนินประกาศพระพุทธศาสนาให้ศาสนทายาทและประชาชนรับทราบทุก ๆ วิธีที่ไม่ผิดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้ความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม แล้วน้อมนำไปปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในวัดและนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ ขึ้นในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแผ่ธรรม หรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรม หรือมุ่งเน้นสืบสายวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพระพุทธศาสนา การดำเนินการใดๆ ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่เป็นไปเพื่อการเผยแผ่ธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในวัดและนอกวัด ชื่อว่า ภารกิจด้านการเผยแผ่ทั้งสิ้น ๓) ภารกิจด้านศาสนศึกษา หมายถึง ภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม-บาลี แผนกสามัญศึกษา การอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง การจัดการศึกษาด้านวิปัสสนาธุระ การฝึกฝนธรรมบ่มเพาะด้านจิตใจ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่พระภิกษุทำหน้าที่เป็นครูสอน เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรม-บาลี สนามหลวง เป็นเลขานุการสอบธรรมบาลีสนามหลวง เป็นผู้อำนวยความสะดวกหรือประธาน จัดสอบธรรมบาลีสนามหลวง เป็นเจ้าสำนักเรียน ในฐานะเป็นเจ้าอาวาส นอกจากนี้ยังรวมถึงการที่ภิกษุส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุก ๆ วิธีที่ไม่ผิดต่อพระธรรมวินัย เช่น การมอบทุนการศึกษาแก่ภิกษุสามเณรที่สอบไล่ได้ จัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น ๔) ภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ ภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เด็กและเยาวชน ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กในวัด โรงเรียนเอกชน การกุศลของวัด ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่ภิกษุผู้เป็นเจ้าอาวาสได้เป็นประธานบริหารทุนสงเคราะห์ จัดตั้งทุนสงเคราะห์ มอบทุนสงเคราะห์ มอบทุนอาหารกลางวัดแก่นักเรียนในทุกระดับชั้นการศึกษา บริจาคทุนทรัพย์ส่วนตัวเพื่อการศึกษาแก่เด็กนักเรียนในระบบโรงเรียนของรัฐหรือของเอกชน สร้างหรือ

^{๑๗} แม่ชีคมคาย คุณพันธ์, “การศึกษามหาวิทยาลัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศ : ศึกษาเฉพาะกรณี พระสุเมธาจารย์ (โรเบิร์ต สุมเมธิกขุ)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗)

ซ่อมแซมอาคารสถานศึกษา กล่าวคือ การดำเนินการใด ๆ ของพระภิกษุ สมณทูต หรือธรรมทูตที่มีความสามารถโดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยที่เป็นไปเพื่อการส่งเสริมการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน จัดเป็นภารกิจด้านการศึกษาสงเคราะห์ทั้งสิ้น ๕) ภารกิจด้านการสาธารณูปการ เป็นภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณะปฏิสังขรณ์ในเขตวัดทั้งพุทธาวาสและสังฆาวาส เพื่อได้สถานที่อันเหมาะสมเป็นสัปปายะ คือภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาถาวรวัตถุหรือสาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร อาคารเรียน ศาลาการเปรียญ หอธรรม กุฏิ เมรุ เป็นต้น ๖) ภารกิจด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย การให้วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลเกี่ยวกับ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การสวดศพ การเผาศพ การทำบุญอุทิศ การถวายสังฆทาน โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีการดำเนินชีวิต ตามหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์และความสุขแก่มหาชนเป็นสำคัญ การสงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การจัดให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรม ประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้ายหรือผู้ป่วยอยากไร้ การจัดให้มีโรงพยาบาล การบริจาคทรัพย์สินส่วนตัว หรือชักชวนญาติโยมบริจาคทรัพย์สิน จัดสร้างโรงพยาบาล การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย หรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ เป็นต้น^{๑๘}

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการพัฒนางานพระธรรมทูตจังหวัดสุรินทร์ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

๑.๗.๑ ขั้นรวบรวมข้อมูล จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้อง จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา ตามแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

๑.๗.๒ การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือ ๒ ชนิด คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ดังนี้

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In dept Interviews) โดยการสัมภาษณ์พระธรรมทูตฝ่ายบริหาร และฝ่ายปฏิบัติการ ๙ รูป วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ดังนี้คือ ๑) พระธรรมโมลี ๒) พระครูพิทักษ์สังขกิจ ๓) พระครูจันทปัญญาภรณ์ ๔) พระมหาเจริญสุข คุณวีโร ๕) พระครูกลียาณธรรมโฆษ ๖) พระครูโพธิธรรมาภินันท์ ๗) พระครูธรรมรัตนภิรม ๘) พระครูโสภิตโชติธรรม ๙) พระครูธรรมรัตนนิวิฐ

๒) แบบสอบถาม มี ๒ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นคำถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ พรรษา ภูมิลำเนา ตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ วุฒิการศึกษา

^{๑๘} คณินันต์ จันทบุตร, “ความสำเร็จในการปฏิบัติภารกิจวัด ศึกษาเฉพาะกรณี วัดป่านานาชาติ บ้านมุงห้วย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พริกหวาน กราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๔๕-๔๘.

ตอนที่ ๒ เป็นคำถามเกี่ยวกับ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพระธรรมทูตในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ คำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน ๒๓ ข้อ

สำหรับกลุ่มตัวอย่างเป็นพระธรรมทูตฝ่ายบริหารและฝ่ายปฏิบัติการจากประชากรจำนวนทั้งหมด ๑๑๓ รูป การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบง่าย (Simple Sampling) จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ๘๘ รูป การกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล ใช้วิธีการสุ่มของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamana) และใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา หาค่าสถิติพื้นฐานในการแจกแจงร้อยละ โดยโปรแกรมสำเร็จรูป ช่วยในการประมวลผลทุกขั้นตอน และวิเคราะห์เนื้อหาในเชิงพรรณนา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปแจกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๘๘ ฉบับ และเก็บกลับคืนมาได้ทั้งหมด ๗๖ ฉบับ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์และสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ จำนวน ๗๖ ฉบับ คิดเป็นร้อยละ ๘๖.๓๖ เมื่อผ่านกระบวนการขึ้นรวบรวมข้อมูลทุกส่วนแล้ว ผู้วิจัยจะได้ทำการวิจัย ดังนี้

๑) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารทั้งปฐมภูมิ ทุตติภูมิ และตำราที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่จะทำการศึกษา รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

๒) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาพระธรรมทูต จังหวัดสุรินทร์ ไปศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๓) เขียนรายงานการวิจัย สรุปผล และนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบความเป็นมาของพระธรรมทูตในสังคมไทย

๑.๘.๒ ทำให้ทราบสภาพปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพระธรรมทูตในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์

๑.๘.๓ ทำให้ได้แนวทางการพัฒนางานพระธรรมทูตในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์